

Wijsbegeerte gaat over de grote vragen van het bestaan. Maar wat heb je eraan in het gewone leven? Over de bruikbaarheid van de filosofie.

Niels Helsloot

„Ik vind het plezierig dat ik er niet eenduidig uitzie. Vind het leuk als kinderen - door mijn staartje - twijfelen over wat ik ben. Vragen ze: *ben jij een jongen of een meisje?* Net zoals ik het prettig vind dat ik niet in een culturele rol thuishoor.

Mensen categoriseren heel snel. Alsof je leven een roman is. Ze maken er een verhaal van, met een begin, een midden en een eind. Maar je bent niet altijd dezelfde, je identiteit is niet consistent.

Ik ben altijd erg geïnteresseerd geweest in theorieën over betekenis. Gangbaar is te denken dat taal verwijst naar betekenis. Maar dat is niet zo. Je moet altijd *interpreteren* wat iemand zegt en doet, er zit altijd ruimte.

Ik heb net een artikel geschreven over de Amerikaanse filosofe en feministe Judith Butler. Zij stelt het onderscheid tussen mannelijk en vrouwelijk ter discussie. Dat is een oud idee: het sekseverschil is geconcipieerd. Maar wij gebruiken de woorden mannelijk en vrouwelijk alsof we weten wat ze betekenen. In de praktijk blijkt er vaak iets te wringen.

Filosofie is een steun als je merkt dat je niet in categorieën past. Als je reacties van onbegrip krijgt op hoe je bent en doet. Een onvermogen hebt om normaal te zijn. Je hoopt natuurlijk op volledig begrip, je hoopt dat iedereen van je houdt. Maar als je op de grenzen van het begrip stuit, helpt filosofie: méér mensen hebben het gevoel dat ze niet normaal zijn. Dat kan je enig zelfvertrouwen geven.

Eigenlijk denk ik dat ik filosofie ging studeren om uit te vinden hoe het zit met de waarheid. Het had ermee te maken dat ik gereformeerd ben opgevoed. Niet extreem, maar mij werd wel bijgebracht dat de Bijbel klopt. En dat God bestaat. Op een gegeven moment ging ik me afvragen hoe het kan dat andere mensen iets totaal anders geloven. Ik ging mijn eigen aannames relativiseren. En ik dacht dat filosofen wél wisten hoe de waarheid in elkaar zit.

Dat pakte anders uit. Vasthouden aan één waarheid bleek niet interessant. Er kunnen verschillende waarheden naast elkaar bestaan. Toen ik rond de twintig was, was dat een ontdekking. En een klein worstelingetje natuurlijk. Langzaam verloor ik mijn geloof in zekerheden. Ik ontdekte dat ik zonder houvast heel goed kon leven. Juist de doorgaande zoektocht maakt het interessant. Dat je niet in een keurslijf hoeft te passen, is voor mij een bevrijding geweest.

In zeker opzicht maakt zo'n postmoderne levenshouding je gelukkiger. Maar je komt ook nieuwe problemen tegen. Het geeft nieuwe onzekerheden. Het beste voorbeeld is verliefdheid. Als je je ontzettend tot iemand aangetrokken voelt, begin je vaak te denken vanuit een ideaalbeeld. En je streeft naar volledig begrip. Mensen zien als hoogste ideaal dat je volkomen met elkaar samenvalt. Maar dat lukt uiteindelijk nooit, je blijft fundamenteel anders. Dat zijn grenzen waar je niet overheen kunt komen.

Als iemand die ik aardig vind heel duidelijk denkt vanuit sekseverschillen, krijg ik de drang om mij los te maken. Proberen te overtuigen vind ik vervelend, maar ieder op het eigen standpunt blijven staan is ook geen oplossing. Zelf vind ik die spanning filosofisch interessant, de botsing aangaan ook. Juist op het punt dat je het niet meer weet, wordt het boeiend. Maar als de ander dat als ruzie ervaart, heb je natuurlijk een probleem."

Elma Drayer

Niels Helsloot is onafhankelijk filosoof. In 1999 promoveerde hij op 'Vrolijke wetenschap. Nietzsche als vriend'.